

งานจัดรูปที่ดินเพื่อการชลประทาน

การทำอาชีพเกษตรกรรมของคนไทยในสมัยก่อนต้องอาศัย “น้ำฝน” เป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูก ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การแสวงหาพื้นที่ทำกินก็ได้ขยายขอบเขตเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การจัดหาที่ดินโดยการสร้างระบบชลประทานเพิ่มเติมจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เกิดเป็นแรงผลักดันให้มีการก่อตั้งคันคว่ำวิจัย จนในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการก่อสร้างระบบชลประทานหลายโครงการทั่วประเทศ เพื่อจัดหาพื้นที่ใช้ในการเกษตรให้ครอบคลุม

และเพื่อจัดสรรการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด “โครงการจัดรูปที่ดิน” จึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2512 มีการก่อสร้างเป็นแปลงตัวอย่างที่ ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี บนเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ในเขตชลประทานโครงการเจ้าพระยาใหญ่ ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ และการเงินจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ต่อมาได้ขยายพื้นที่ไปในเขตโครงการชลประทานอื่น ๆ เกือบทุกภาคของประเทศ นับเป็นการลงทุนในการสร้างระบบชลประทานที่มีผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

การจัดรูปที่ดิน เป็นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถทำการเพาะปลูกได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาในไร่นาสหลายด้านด้วยกัน โดยต้องมีการวางแผนจัดรูปที่ดินใหม่ รวมไปถึงการจัดระบบชลประทาน การระบายน้ำ การจัดสร้างถนน หรือทางลำเลียงในไร่นา การปรับระดับพื้นที่ดิน การบำรุงดิน การวางแผนการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตผลการเกษตร การแลกเปลี่ยน การโอน หรือการรับโอนสิทธิในที่ดิน การให้เช่าซื้อที่ดิน ตลอดจนการจัดเขตที่ดินสำหรับอยู่อาศัย

โดยหลักการแล้วการจัดรูปที่ดินจะแตกต่างจากการปฏิรูปที่ดินอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ได้เปลี่ยนแปลงขนาดการถือครองที่ดินที่เจ้าของที่ดินมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอยู่เดิม เพียงแต่เจ้าของที่ดินจะต้องสละที่ดินบางส่วน เพื่อใช้สำหรับการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์

รูปแบบการจัดรูปที่ดินเพื่อการชลประทาน

● การจัดรูปที่ดินแบบพัฒนาสมบูรณ์แบบ

(INTENSIVE DEVELOPMENT)

เป็นการจัดการน้ำชลประทานในไร่นา โดยมีการปรับระดับพื้นดินภายในแปลงและจัดรูปแบบแปลงใหม่ให้เป็นระเบียบมากขึ้น เพื่อให้มีคูส่งน้ำ คูระบายน้ำ และทางลำเลียงทอดผ่านเป็นแนวเส้นตรงได้ทุกลำแปลง การจัดรูปที่ดินในรูปแบบนี้ช่วยเพิ่มความสะดวกในการใช้ยานพาหนะและเครื่องจักรกลการเกษตร ทำให้เกษตรกรมีอิสระในการใช้น้ำและระบายน้ำ และสามารถเพิ่มพื้นที่ส่งน้ำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

● การจัดรูปที่ดินแบบพัฒนาถึงสมบูรณ์แบบ

(EXTENSIVE DEVELOPMENT)

เป็นการจัดการน้ำชลประทานในไร่นา โดยไม่มีการจัดรูปแปลงใหม่ แต่จัดให้มีคูส่งน้ำลัดเลาะไปตามแนวเขตแปลงที่ดินทุกแปลง มีการขุดคูระบายน้ำ สร้างทางลำเลียงทอดผ่านไปตามแนวขอบเขตของแปลงเดิม มีการปรับระดับพื้นดินภายในแปลงตามความจำเป็น หรือบางกรณีอาจไม่ต้องปรับระดับพื้นดินภายในแปลงเลย การจัดรูปที่ดินในรูปแบบนี้สามารถเพิ่มพื้นที่ส่งน้ำได้ประมาณร้อยละ 90-95

การจัดรูปที่ดิน คือส่วนหนึ่งของ “ระบบชลประทานที่สมบูรณ์แบบ”

ระบบชลประทานที่สมบูรณ์แบบ ต้องประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

- ส่วนเก็บกักน้ำ เพื่อให้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนเก็บสำรองไว้ ใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น
- ส่วนทดน้ำและระบบส่งน้ำ มีคลองส่งน้ำที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ แยกไปเป็น 3 สาย ได้แก่ สายใหญ่ สายย่อย และสายแยกย่อย
- ส่วนระบบชลประทานในแปลงเกษตรกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และการจัดรูปที่ดิน เป็นระบบส่งน้ำที่รับมาจากส่วนทดน้ำ และระบบส่งน้ำในรูปคูส่งน้ำ เปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอยที่รับน้ำต่อมาจากเส้นเลือดใหญ่ นำน้ำเข้าสู่แปลงเกษตรกรรมโดยตรง

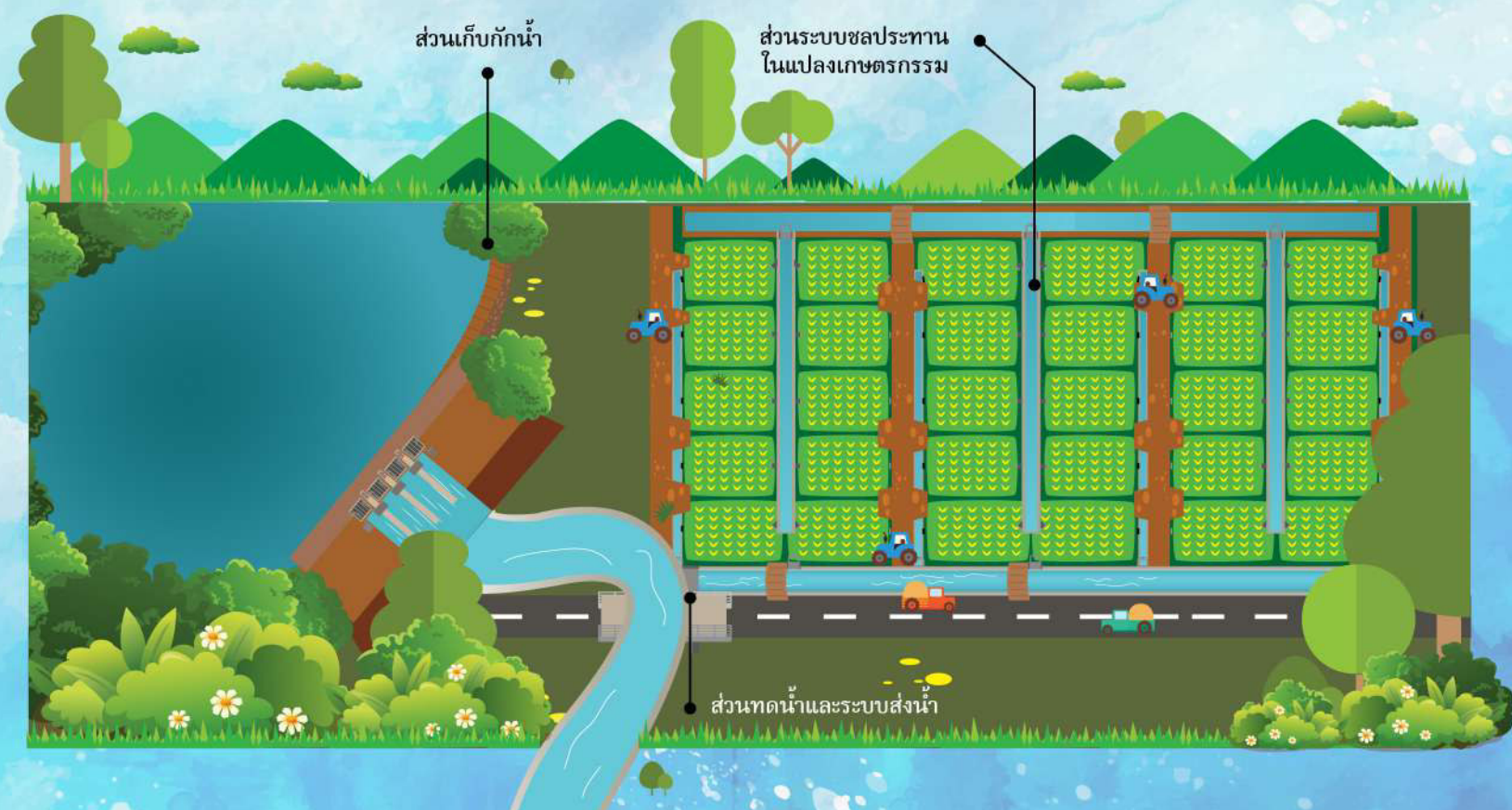
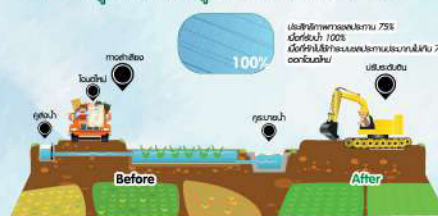
งานจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

งานจัดรูปที่ดินถึงสมบูรณ์แบบ (Extensive)

งานจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบ (Intensive)

งานจัดรูปที่ดินเพื่อการชลประทาน

งานจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมและงานจัดรูปที่ดิน ประโยชน์จากการดำเนินงาน

ใช้น้ำได้เต็ม
ประสิทธิภาพ
รับน้ำและระบายน้ำ
ได้ตามต้องการ

ใช้ประโยชน์
จากที่ดิน
ได้อย่างเต็ม
ประสิทธิภาพ

ใช้เครื่องจักรกล
ทางการเกษตร
ได้สะดวกยิ่งขึ้น

ลំเลียงวัสดุ
การเกษตรและขนส่ง
ผลผลิตได้สะดวก

การมีส่วนร่วมของเจ้าของที่ดินในงานจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมและงานจัดรูปที่ดิน

- ควบคุมการใช้ที่ดิน มิให้ใช้อย่างอื่นที่มีใช้เกษตรกรรมเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด
- มีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน กำหนดแนวคูและผังแปลง ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ
- ต้องสละที่ดินตั้งแต่ร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 7 เพื่อก่อสร้างระบบชลประทานร่วมกัน
- ร่วมสมทบเงินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างร้อยละ 10 - ร้อยละ 20 แต่สามารถนำราคาประเมินที่ดินมาหักค่าใช้จ่ายได้

งานจัดรูปที่ดินเพื่อการชลประทาน

ผลการดำเนินงาน
ที่ผ่านมาจนถึงปี
พ.ศ. 2564

พื้นที่ดำเนินการแล้ว
13.472
ล้านไร่

การจัดรูปที่ดิน

2.086

ล้านไร่

การจัดระบบน้ำ

11.386

ล้านไร่

แผนการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 และประโยชน์ที่จะได้รับ

กิจกรรมหลัก	พื้นที่ (ไร่)	จำนวน (รายการ)	งบประมาณ (ล้านบาท)	ครัวเรือนได้รับประโยชน์
การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	23,890	35	307.6500	1,774
การจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม	60,239	57	727.3500	5,235
รวมทั้งสิ้น	84,129	92	1,035.0000	7,009

การดำเนินงานทั้งหมดของสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ถือเป็นการทำงาน เชิงบูรณาการร่วมกันของทุกส่วนเพื่อเป้าหมายสูงสุดตลอดระยะเวลา ของการพัฒนาชลประทานในโรันที่ผ่านมานั้น ผลเป็นที่ประจักษ์ว่าการทำงานของเราได้ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ของเกษตรกรส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคม

โครงการจัดรูปที่ดินที่โดดเด่นในปัจจุบัน

- งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์ อยู่ในพื้นที่ ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปแบบพัฒนาสมบูรณ์แบบ (Intensive Development) จำนวน 10,600 ไร่
- งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว คลอง RMC ระยะ 3 ตำบลดงลิ้ง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นรูปแบบพัฒนาสมบูรณ์แบบ (Intensive Development) เนื้อที่รวม 11,630 ไร่
- งานก่อสร้างจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ส่วนที่ 23 ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่ 1,810 ไร่

